

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.и.н. Милко Стоянов Палангурски –

Великотърновски университет, професор по Нова история на България, член на научното жури съгласно Заповед З-РК-4/04.10.2024 г. на Ректора на НБУ по обявения конкурс за заемане на академичната длъжност доцент

в: Област на висшето образование 1. *Хуманитарни науки*;

Професионално направление 2.2. *История и археология, История на България (История на България)* за нуждите на „Нов български университет“ факултет ФБО, департамент „История“, обявен в ДВ бр. 69/16.08.2024 г. е определен състава на Научното жури по конкурса. За участие в конкурса е допусната гл. ас. д-р Алека Александрова Стрезова,

I. Данни за участника в конкурса

Гл. ас. д-р Ал.Стрезова е магистър по история от СУ „Климент Охридски“ – 2006 г. Магистър по международни отношения от СУ „Климент Охридски“ – 2008 г. Била е учител и има стаж като преводач от френски и английски език в БТА. Обучава се като редовен докторант в секция „Нова българска история“ на ИИстИ от 2008 до 2012 г. с прекъсване заради майчинство. Защитава доктората си през 2013 г. и от същата година е назначена в секцията за асистент, а през 2018 г. е избрана за гл. асистент. От 2023 г. е доцент в ИИстИ. Кандидатът отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ и изискванията на Нов български университет. Кандидатът имат изискуемата от закона защитена научна и образователна степен „доктор“ – с тема „Българските дипломати (1879–1912)“, рецензирана според закона и верифицирана в НАЦИД. Представените трудове – монографии и статии показват, че гл. ас. д-р Алека Стрезова покрива и надхвърля необходимите минимални наукометрични изисквания на закона. В конкурса д-р Стрезова е избрала да кандидатства с две монографични изследвания, 8 статии и 4 студии. Всички посочени публикации са в областта на научната специалност „История на България“.

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

II.1. Оценка на монографичния труд, творчески изяви или други публикации, съответстващи по обем и цялостност на монографичен труд, включваща оценка на научните и научно-приложните приноси на автора.

Гл. ас. д-р Алека Стрезова се явява в конкурса с хабилитационен труд „Българската дипломатия. Институции и представители. 1879-1918.“ С., „Авангард прима“, 2017. ISBN 978-619-160-862-1. Научен редактор: доц. д-р Росица Стоянова; рецензент: доц. д-р Василка Танкова;

Монографията е посветена на развитието на дипломатическата служба на страната при първите двама владетели и представлява разширен вариант на текстове използвани в докторската дисертация и чисто нови изследователски постижения. В първата част от монографията са анализирани нормативните актове, които разглеждат дипломатическата кариера и структурата на Централното управление на Министерството на външните работи и изповеданията, финансирането, щата и изграждането на дипломатическата мрежа – от балканските държави, към европейските столици и накрая в САЩ. Обяснено е структурното развитие и нарастване на дипломатическите представителства, финансирането на ведомството. Обръща се внимание и на консулската мрежа на България. Убедително, с данни, цифри и таблици тя показва, че в министерството няма голямо текучество. Дипломатическите представителства в странство, в общи линии запазват служебното си положение, независимо от партийните рокади в изпълнителната власт. Всичко това при ясна диференциация на политическата дейност на дългогодишни служители и най-вече от страна на министрите, които са знакови лица в българската история - Г. Вълкович, Д. Греков, К. Стоилов, Гр. Начович, Д. Станчов.

Изложението представя отново биографиите на редица забравени дипломати – министри и дипломати, част от тях непознати извън специализираното научно познание. Втората част е посветена изцяло на биографичното и кариерно развитие на 76 български дипломати, базирана отново на солидно количество исторически, етнографски, социологически и статистически източници. Практически за пръв път са използвани професионалните досиета на дипломатите и така се очертава една всеобхватна картина за произхода и семейното положение, за езиковата подготовка, наградите, обществената активност. В резултат имаме не просто биографии, а опит за социо-културен профил на всеки дипломат. Това дава възможност да се очертаят формалните и неформални връзки и открива полета за бъдещи изследвания и изводи.

Участничката в конкурса има и публикувана монография, която не е представена за основен хабилитационен труд „Последен по рода си. Д-р Георги

Вълкович (1833-1892)“, 478 стр. Велико Търново, Изд. „Фабер“, 2022. ISBN 978-619-00-1475-1. Научни рецензенти са проф. д-р Р. Стоянова и проф. д.и.н. П. Стоянович.

Монографията е посветена на живота и дейността на един от най-значимите строители на нова България. Написана е на основа на огромен брой различни по вид и произход исторически извори, които са събрани от различни архивохранилища, от пресата, дневници и мемоари на съвременници на събитията и т.н. Трябва да се подчертае, че в научен оборот са вкарани редица нови и непознати за науката извори, с което се обогатява историческия процес. Авторката показва много добро познание на историографските постижения. Тя представя жизненият път и професионалната кариера път на д-р Георги Вълкович като историческа личност със свое собствено присъствие и ръководни позиции в двата свята на българите – предосвобожденския и следосвобожденския. Основната цел на Алека Стрезова е не само да разкрие и анализира явлението „Вълкович“, но аргументирано и документално да докаже тезата си за съществения принос на Доктора към модернизацията на обществото и в империята, и в свободна България.

Авторката е успяла в тази си цел. Напълно логично тя проследява родовата връзка на Георги Вълкович, издънка на копривщенската чорбаджийска фамилия - джелепи и бегликчи Чалъковци. Малцина имат възможност да растат в подобна социална среда, която отгоре на това е доминирана от неговия род. Вълкович се ориентира към медицинското образование, специализира в Париж, а след това, напълно закономерно, започва кариерата на военен лекар в Османската империя. Европейският въздух, но и личните му качества го правят модернизатор по дух и, чрез Георги С. Раковски, логично обвързан с освободителна идея.

Страниците посветени на битието му като главен лекар на военната болница в Дамаск са несъмнен научен принос и показват как новото време прониква в тъмните дебри на империята, и как един човек едновременно намира място сред управленския елит и как този тип хора се приближават и идентифицират с българската кауза, постепенно оглавяват родната си общност и същевременно правят прощъпулник в дипломатията, преживявайки и недоверието на империята.

От този житейски период започва неговата дейност по изграждането на българската държава и автономната област. Той е сред малцината, които стават министри и от двете страни на Балкана, участва в изработването на Търновската конституция, създава административните системи на един румелийски директорат

и две княжески министерства по европейски образец, изобщо показва ни как действа един оформен държавник, политик и дипломат. А преди и по време на Съединението се озовава в любимата си роля на военен медик като главен лекар на Източния отряд на армията и спомага за оформяне параметрите на модерната военно-санитарна служба на държавата.

Българската криза обединява в едно националните сили и консерваторът д-р Г. Вълкович поема дипломатическа мисия в Цариград за период от 6 години в едно либерално министерство. Монографията описва действията на „очите и ушите“ на софийското правителство в Османската столица и спасяването на националния суверенитет, укрепване на Екзархията, идеята за железопътното направление към Македония и началото на построяването на църквата „Св. Стефан“. Достатъчно ярко поведение и главна роля, за да се мотивира политическото му убийство от страна на една велика сила.

Работата на Алека Стрезова по реконструирането на живота и дейността на д-р Г. Вълкович по съществува си е комбинация от персонална биография и история на българското дипломатическо ведомство. Този подход, както и професионалното научно-критично боравене с историческите извори са осигурили възможността на авторката да насочи фокуса към процеса на модернизацията на Османската империя, на Княжеството и Източна Румелия, което следва да се признае като основен принос на изследването.

Гл. ас. д-р Ал. Стрезова има публикации във всички показатели от 6 до 9 в група Г от минималните научни изисквания: В научно отношение те покриват няколко сфери:

Изследванията върху МВРИ са две, в сфера, която е основна за кандидатката. В тях се показва консулската мрежа, законодателната рамка, бюджетните разходи, рекрутирането на дипломатически персонал и щата и др. Самостоятелен акцент е проучването на създаването, развитието и състоянието на мрежата от търговски агентства в Османската империя и тяхната роля за функционирането на българския етнически елемент в империята, между Екзархията и ВМОРО.

Основен акцент в заниманията на кандидатката е просопографският профил на дипломатите като обществена група. Отделни изследвания са посветени на родените и израсли в Бесарабия и Цариград дипломати, като се показва тяхното оформяне като наследници на български емигранти, произхода им от семейства на лидери на общността, получаване на завидно за времето си образование и въобще единната матрица на

оформяне на персонални облик. Отделни биографични етюди са посветени на двама дипломати – Хараламби Сърмаджиев и Стоян Петров-Чомаков, в които са дадени непознати детайли за дипломатическата им дейност. Авторката се интересува и от други дейности извън професионалните на проучваните от нея лица – за това свидетелства изследването за дарителската дейност на дипломата Петър Матеев. Изследванията на кандидатката се разпростират и в областта на генеалогията с приложената студия за Хаджимишевата фамилия в Солун. В областта на мемоаристиката и изворознанието Ал. Стрезова има няколко публикации.

Разнопосочността и многопосочността на проучванията по българска история на Ал. Стрезова се вижда и от публикациите ѝ на извори от Истанбулския османски архив. Те съдържат нови и непознати данни за революционното движение и В. Левски, които бързо намират научно признание и влизат в историографски оборот. Кандидатката засяга и теми за историята, паметта и травматичното минало, с проучването си за паметта за Първата световна война в България. Това е поглед върху разнообразни материали, свързани с темата и има за цел да представи съществуващите настроения и възприемането на това важно събитие. Освен традиционния исторически поглед към войната се появяват и теми като социалната травма, историята на жените, санитарните грижи и др.

II.2. Цитиране от други автори.

Гл. ас. Ал. Стрезова е разпознаваем автор и нейните научни трудове се цитират от историческата колегия. Представените цитирания напълно покриват изискванията на закона.

II.3. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката.

Гл. ас. Ал. Стрезова е активен участник в национални и университетски изследователски програми. От представената справка в документите е видно, че се изпълнени както законовите, така и специфичните изисквания на НБУ.

Гл. ас. д-р **Алека Стрезова** вече е изграден учен, който притежава собствен място в историографския процес: с много ясна и точно определена сфера на научно проучване – българската история. Нейната научна концентрация е върху развитието на дипломатическата история на страната, българският политически, стопански и обществен елит, възрожденската история, еманципацията на жените, документалното наследство и др. Анализите и привличения в научен оборот изворов материал е лично обработен и интерпретиран. Представените от нея тези имат своето място и живот

в научното пространство и много бързо намират отражение в историографския процес. След защитата на образователната и научна степен доктор, тя има забележимо израстване в научно отношение. Трябва да подчертая, че представеният хабилитационен труд и огромен брой от статиите и студиите са изцяло посветен на тематиката на конкурса и покриват направлението История на България. Тяхната разнопосочност като сфери на изследване показва, че компетенциите на кандидатката са достатъчни за превръщането ѝ в авторитетен изследовател на близкото минало на страната.

В заключение искам да подчертая, че представените изследвания и извършената изследователска работа ми дават основание да заявя, че участничката в конкурса е изследовател, който покрива изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“. Като се има предвид качеството на хабилитационния труд, изследователският профил и темата на конкурса – „История на България“, предлагам гл. ас. д-р **Алека Стрезова** да бъде предложена на Академичния съвет на НБУ за избор на академичната длъжност „доцент“.

Commented [AS1]: Академичния съвет на НБУ

6.11.2024

проф. дин Милко Палангурски